

HISTORY AND THEORY OF CULTURE

Тетяна Стас, к. пед. н.

Міжнародний гуманітарний університет, Україна

СІМ'Я В СИСТЕМІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Tetiana Stas, PhD in Pedagogics

International Humanitarian University, Ukraine

FAMILY IN THE SYSTEM OF VALUE ORIENTATIONS: CULTUROLOGICAL ANALYSIS

The article aims to analyze family as a cultural phenomenon and bearer of cultural traditions, as well as to define the place of a family in the system of value orientations of the individual and society. It is noted that in general, the formation of value views on the family, its composition, structure, way of life, distribution of power and financial resources, is influenced by religious views, archaic patterns of some family members, the economic situation of a family, cultural traditions of society and many other factors. It is analyzed how family values are influenced by the media and the Internet. The author indicates main reasons and peculiarities of the destruction of family values. It is proved that culture's replication by many families leads to the formation of approximately only cultural and value orientation in the whole society.

Keywords: family, value, family values, value orientation.

Феномену сім'ї присвячено значну кількість наукових досліджень. У цій статті здійснена спроба культурологічного осмислення феномена сім'ї як культурної цінності.

Актуальність роботи полягає у виявленні трансформацій щодо цінності сім'ї та сімейного життя в зв'язку з глибокими світовими соціокультурними трансформаціями. Можна констатувати нівелювання цінності сім'ї в західно-європейській, американській і початок цього процесу в східно-європейській культурі. Ці тенденції, на нашу думку, згодом будуть лише посилюватися.

Антропоцентризм у культурі викликає й інші трансформації. Жіноче населення, яке не надмірно обтяжене домашньою господарською діяльністю, створює на ринку попит на особливі товари, відкриває безліч додаткових ніш ринку, починаючи від салонів краси, закінчуючи діловим одягом. Ділові леді, які не бажають мати дітей, прихильники руху чайлд-фрі присвячують час виключно собі. Таким чином, породжуються додаткові явища, пов'язані з відстоюванням прав, приймається безліч законів проти утиску за статевою ознакою. Право йде на поступки і пише закони; телебачення з задоволенням випускає прекрасну статтю на телеекрани, забезпечуючи їх роботою та грошима; світ культури захльостує новими явищами; економіка розвивається з великими темпами. Практично у кожного сучасного авто-концерну є кілька моделей дрібногабаритних авто, які призначені для жінок: Ford, Smart, Audi.

Крім того, спостерігається тенденція зміщення вікових рамок споживачів ігор, в тому числі і комп'ютерних. Більш дорослі не сімейні користувачі продовжують створювати попит на комп'ютерні ігри, вечірки та інші групи товарів. У деяких випадках дорослі і в сімейному житті продовжують грати в іграшки, які раніше не були сумісні з веденням сімейного життя. Захоплення холостяків жорстко відстоюються в сімейному житті. Дорослі сімейні чоловіки купують «Lego» для себе, створюючи тим самим новий культурний шар, коли особливо цінні, рідкісні моделі перепродуються на спеціалізованих аукціонах і т. д.

Зміна кількості сімей і змісту якості «сімейність», нівелювання цінності «штампу в паспорті» колосально змінює культуру. На нашу думку, культурологічне дослідження феномена сім'ї володіє в даний час особливою актуальністю як в науково-теоретичному, так і в соціально-практичному плані.

Метою даної статті є розгляд сім'ї як культурного явища і носія культурних традицій, а також визначення місця сім'ї в системі ціннісних орієнтацій особистості і суспільства.

Цінності – одне із значущих понять в гуманітарних науках. Категорія цінності стала предметом дослідження низки наук, які вивчають особливості людини, людської діяльності і суспільства – філософії, соціології, психології, політології, а також культурології.

У різних дослідженнях виділяють матеріальні і нематеріальні цінності, моральні, вітальні, естетичні, ідеологічні, соціальні, культурні, економічні, релігійні, екзистенційні та інші. «Без них, цінностей, буття і життя людини, буття і життя народу обертаються в безглузде існування, жалюгідне марнування життя, аж до самогубства»¹.

Цінності – плід, створений культурним суспільством, похідне необхідності і спрямовуючий орієнтир, парадигма розвитку всього суспільства. Культурне ж суспільство – плід нею ж створених цінностей.

У нашому дослідженні ми розглянемо сім'ю як цінність. Слід відразу зазначити, що сім'я в даному випадку розглядається не як універсальна цінність та спробуємо розглянути питання нівелювання сім'ї як цінності.

Кожен культурно-історичний тип має свій набір культурних метапрограм, в кожній з яких вона може бути активна, так і пасивна в різні точки історичного часу. Ми не використовуємо формулювання «загальнолюдська цінність», так як вважаємо її суто риторичною формулою, оскільки наукою зібрано безліч відомостей про суспільства, де поняття сім'ї, наприклад, повністю було відсутнє, замість чого ми спостерігали явище кланового роду. Так, наприклад, в Спарті цінності держави заміщували особистісні та сімейні, превалювали ідеї верховенства держави над сім'єю. Платон писав: «Всі жінки чоловіків (варті) повинні бути спільними ... Діти теж повинні бути спільними, і нехай батько не знає, яка дитина його, а дитина – хто її батько»².

Однак беззаперечним залишається факт, що архетипні супроводжуючі феномена сім'я містяться і якимось чином сприймаються, трактуються, легалізуються всередині кожного з існуючих та тих, що існували суспільств. Кожне з них визначало погляд на взірць сім'ї і передавало її з покоління в покоління. «Цінність і є позачасове ... цінність речі тим більш значна, ніж ця річ менш схильна до впливу часу»³.

«До базових цінностей відносять ті, які значимі для людини самі по собі. Для прикладу можна назвати успіх, мир і гармонію, безпеку і свободу, здоровий глузд і порятунок душі. До інструментальних цінностей відносять все те, що має значення як засіб або спосіб досягнення цілей, наприклад, сміливість і великодушність, здібності і світогляд, допомога і незалежність»⁴. Базова цінність, іманентно містить в собі й інші базові цінності: відчуття комфорту, захищеність, любов і ін. Така діалектична єдність сутності феномену сім'ї визначає її специфіку.

«Цінності – умови, що встановлюються життям, можливості самого життя»⁵. Це визначення Ніцше також підкреслює діалектичний аспект цінностей, замінюючи поняття «суспільство» поняттям «життя» і акцентуючи увагу на екзистенційному аспекті існування індивідів в культурі. «Культурні цінності – моральні та естетичні ідеали, норми і зразки поведінки, мови, діалекти і говори, національні традиції і звичаї, твори мистецтва та культури, результати і методи наукових досліджень культурної діяльності, що мають історико-культурну значимість будівлі, споруди, предмети і технології, унікальні в історико-культурному відношенні території та об'єкти»⁶. В даному випадку сім'я – цінність культури: бажаний зразок поведінки і соціальна необхідність в певних випадках, при цьому сім'я, виступає одним з носіїв і передавачем обраних цінностей.

¹ Согомонов, А.Ю. (общ. ред., сост. и предисл.) (1992). *Человек. Цивилизация. Общество*. Москва: Политиздат.

² Девятко, И.Ф. (2001). Модернизация, глобализация и институциональный изоморфизм: к социологической теории глобального общества. *Глобализация и постсоветское общество (Аспекты-2001)*, вып. 2. Москва: Ин-т социологии РАН – Изд-во Стови, 11.

³ Бим-Бад, Б.М., Гавров, С.Н. (2010). *Модернизация института семьи: макросоциологический, экономический и антрополого-педагогический анализ*. Москва: Интеллектуальная книга, Новый хронограф.

⁴ Озиева, Л.С. (2008). Семья в системе культурных традиций. *Новые технологии*, 5. <<http://cyberleninka.ru>>

⁵ Римашевская, Н.М. (1997). Роль семьи в условиях социальной трансформаций. *Семья, гендер, культура: материалы международных конференций 1994-1995 гг.* Москва.

⁶ Федулова, А.Б. (2003). *Семья и семейные ценности: философско-аксиологический аспект*: автореф. дисс. канд. филос. наук. Архангельск.

«Культурні традиції – результат інноваційної та селекційної роботи багатьох поколінь людей, який зафіксований за допомогою уявлень про неприпустиме і належне, про зло і добро, про суще та ідеал, небезпечне і бажане, шкідливе і корисне і т. п.»¹.

Культурне середовище вміщує безліч соціальних інститутів, кожен з яких може бути джерелом формування особливих поглядів на сім'ю як цінність. У більшості випадків (виключаючи постмодерн і більш пізні типи суспільств) всередині одного суспільства всі інститути будуть комфортними і сприятимуть виникненню приблизно одного зразка поведінки. Більш того, якщо деякі з соціальних інститутів матимуть відмінні точки зору, їх сфери впливу можуть бути експансовані та замінені іншими (як наприклад, розвиток атеїзму та ідолопоклонство в СРСР).

В цілому на формування ціннісних поглядів на сім'ю – її складу, структуру, уклад, розподіл влади і фінансових ресурсів всередині неї – можуть впливати релігійні погляди, перейняті архаїчні зразки деяких членів сім'ї, а також економічне становище сім'ї, культурні традиції суспільства і безліч інших чинників.

Як культурна цінність сім'я означає сукупність її історично вироблених значень, сенсів, які сприйняті індивідом як традиції підсвідомих архетипів, особистої віри, переконань, які виступають масштабом та орієнтиром в оцінках (виборі) та реалізації життєвих стратегій, поведінки, відтворення відповідного типу сім'ї.

У сучасності можна констатувати значні сутнісні та структурні трансформації цінності сімейності в культурі. Спробуємо позначити найбільш значні з них.

Тиражування безліччю сімей культури призводить до утворення приблизно єдиного культурно-ціннісного орієнтуру в усьому суспільстві. Таким чином, сім'я забезпечує стабільність внутрішнього устрою суспільства та детермінує її як результат єдиних угод, з різних питань максимально забезпечуючи її однорідність. Якщо саме в сім'ї закладаються цінності, передається культура, звичаї, традиції, світогляд та світовідчуття, то саме завдяки цьому сім'я і сприймається як цінність, що формуються новими поколіннями. Однак, це відбувається за умови початкового її сприйняття як чогось базового, непорушного та абсолютно необхідного.

Сім'я є одним з найважливіших медіаторів культури, який в деяких випадках дозволяє зберегти культурну спадкоємність і самотність. У сучасності сім'я, як правило, обмежується рівнем передачі базових соціальних норм і вимог: правила поведінки в суспільстві, правила спілкування, культура, базові норми етикету і т. д. У традиціоналістських суспільствах роль сім'ї простягається набагато глибше, так як вона дійсно готує людини не тільки до життя в суспільстві, а й до прийняття та збереження тих чи інших культурних цінностей. Такі риси ми спостерігаємо в тих сім'ях, які живуть, як правило, поза своєю рідною культурою, або відносяться до нечисленних народів або проживають поза територією своїх національних держав. З іншого боку міжнародні та міжкультурні шлюби дозволяють не просто транслювати ті чи інші культурні цінності, а й створити їх синтез і перевести на новий рівень².

Базовим моментом в становленні сім'ї, як культурного медіатора, була її роль в збереженні і навчанні соціальним табу. При переході від первісного ладу до базових форм організації людей, найважливішу роль відіграла заборона на інцест (теорія інцесту Леві Стросса)³. Головним засобом її збереження і підтримання виступала сім'я, яка передала це право іншим соціальним інститутам. Поступово з розвитком заборони і необхідності її підтримки виникла необхідність в тому, щоб брати жінок з інших родів і племен, сім'я стала тим засобом, яка дозволяла увійти жінці в нову для неї традицію.

Іншим важливим елементом в становленні медіативної ролі сім'ї став факт збереження життя старшим членам роду, які змогли передавати і зберігати традицію. Деякі, антропологі вводять таке поняття, як «революція бабусь», коли з'явився клас людей, завдання яких було збереження життєвого досвіду попередніх поколінь. Згодом сім'я стала носієм культурних цінностей, прищеплюючи їх через фольклор, традиції і т. д. Таке виховання може бути набагато ефективнішим, в силу емоційної прихильності батьків до дітей, що дозволяє набагато легше засвоювати ті чи інші особливості культури. З іншого боку, це більш характерно для сімей з орієнтацією на дитину.

¹ Фромм, Э. (1989). *Бегство от свободы*. Москва: Прогресс.

² Непримерова, Г.А. (1979). *Межнациональные браки как объект комплексного социологического исследования*. Москва, 46.

³ Черняева, Н. (2010). Идеология семейных ценностей: повторяем пройденное? *60 Parallel*, 2 (37).

В інших випадках, сім'я може мати лише мінімальне значення, адже якщо батьки зайняті особистим кар'єрним ростом, дитина повністю виявляється вирваною з лінії традиції і не отримує базового знайомства зі своєю культурою. Це ж, в свою чергу, підміняється тією інформацією, яку він може отримати через ЗМІ, Інтернет і т. д.

Як приклад відображення зміни принципів і поглядів в суспільстві ми можемо привести спектакль «Маленький Донні, який переміг морок» в Одеському театрі на Чайній. В сучасних театральних постановках тема цінності сім'ї знаходить своє відображення. У п'єсі, що поставлена за мотивами твору Леонарда Герша «Ці вільні метелики», ми можемо спостерігати трансформації оцінки і переоцінку значення сім'ї, відповідальності і безвідповідальності людини, роль віри і надії. Завдяки використанню, як фону опери Глюка Орфей в Аду, постановникам вдалося розкрити набагато більше проблем особистої і емоційної сфери головних героїв. У творі протиставляються не просто відносини сліпого Дональда і його надмірно опікає матері і вітряною Джилл Теннер, але і питання надії і безнадії.

Немов Орфей, головний герой перебуває в темряві і відчуження від інших людей, у нього є сім'я, але його особиста відособленість від неї, його особиста «мушля», куди в розпачі він пішов, робить його найбільш самотнім героєм. Не має значення морок в його очах, важливий морок в його душі, але він добровільно обраний головним героєм, тому що самотність часом виявляється єдиною завісою, яка може захистити людину.

У першому випадку Дональд намагається вирватися із задушливих і патронуючих обіймів матері на свободу. Але це не означає, що Дональд намагається позбутися сімейних зв'язків, скоріше він є дитя цілком консервативної і респектабельної сім'ї, його прагнення до звільнення має під собою підґрунтя того, що його сім'я практично припинила існування зі смертю батька, а матір перетворила Дональда в об'єкт опіки, дегуманізуючи його і позбавляючи власної волі.

На противагу матері представлена Джилл, яка багато в чому, показує процеси руйнування традиційних сімейних зв'язків. Джилл живе окремо досить давно в силу того, що вона сама в віці 16 років укладає шлюб, а потім протягом шести днів його розриває. Її мати, так само мала трьох чоловіків, відносини з якими розривалися досить швидкоплинно. Причому це не скільки вина Джилл або її матері, а скоріше процес розмиття поняття сім'я, шлюб і підвищення ролі-значення індивідуума і особистих, кар'єрних цілей. Тобто ми можемо побачити процес раціоналізації міжособистісних відносин, де Джилл вибирає переїзд до продюсера, тому що це вигідно. Значення сім'ї, як засобу продовження роду, виховання дітей і збереження – передачі цінностей, практично нівелюється.

І все ж, незважаючи на те, що Донні намагається уникнути надмірної опіки матері, він біжить до неї, коли Джилл йде від нього. Але тут, розкривається, напевно головна перевага традиційної сім'ї: він отримує моральну підтримку, яка дозволяє йому зібратися з силами, повернутися і боротися за Джилл.

Недарма в постановці в одеському театрі на Чайній в цей момент ми бачимо Орфея який виводить Еврідіку і тут стає зрозуміло, що справжній Орфей – це Мати головного героя, яка йде від нього і фактично виводить з того Пекла, в якому він опиняється, але при цьому на відміну від міфічного Орфея, вона стримує свою материнську любов і просто йде, даючи сили Донні на те, що б подолати той морок безвір'я, безглуздості і недовіри, що існує в іншій людини в душі.

У цьому спектаклі, ми бачимо показ того як, з одного боку вироджується традиційна сім'я, а з іншого боку, усвідомлення того, що традиційні цінності не просто не є застарілими, а навпаки можуть стати надійною опорою у важкій ситуації. Це і демонструють вкінці Донні і його мати.

Останніми, хто звернув увагу на різко змінний зміст звичних слів, були постмодерністи: Лакан, Фуко та деякі інші. Дерріда користувався терміном «деконструкція», щоб відобразити новий спосіб сприйняття слова, яке більше не аналізується за допомогою морфології. Трансформації охоплюють всі сфери людської діяльності. Зміни накопичуються в слові, що всі ці сфери і обслуговує.

Вище ми говорили про ознаки, які не дають однозначно визначити чи є розглянуте об'єднання сім'єю. Ми заглибимося в складність даного питання і розглянемо зміни, накопичені за останній час. До таких можна віднести трансгендерні шлюби, тобто, шлюб, де один або двоє партнерів мають невідповідності між фізичним тілом та психічним відчуттям себе тієї ж статі.

Поширений випадок великої різниці у віці. Відомий випадок шлюбу 112-річного сомалійця і 17-річної афроамериканки. Однією з найбільш незвичайних форм шлюбу, став шлюб королеви Єлизавети з Англією. Подібним жартом можна вважати шлюб Енре Ларуж з деревом, шлюб

з піццею, з 107-літнім приміщенням складу, гумовою надувною лялькою, статуєю богині Лотоса і подібні, офіційно зареєстровані. Китаєць Лю Е одружився на самому собі. Працівниками Державтоінспекції зафіксовано безліч шлюбів з тваринами. У Франції щорічно реєструється близько 10 посмертних шлюбів¹.

У наведених вище випадках складається шлюб, і подібні об'єднання прирівнюються за статусом до сім'ї, але однозначно назвати їх сім'ями видається складним.

Цікавий для розгляду також наступний момент: в повноцінних сім'ях, які повністю вписуються в рамки всіх класичних визначень, членом сім'ї може бути тварина. Найчастіше кішка або собака. Причому домашній вихованець не рахується ні чоловіком, ні молодшим братом і жодним чином не прирівнюється до родича. Сучасна медицина наводить безліч прикладів перенесення специфічних переживань з людей на тварин. Прикладом явища такого роду може слугувати синдром Капгра – пацієнт вважає, що його родича або близького знайомого підмінили двійником. В останніх дослідженнях було відзначено, що суб'єктом підміни стає домашня тварина. Такі результати були зафіксовані за допомогою томографії².

Подібний статус може мати і тварина, від якої безпосередньо залежить життя сім'ї, наприклад, корова, кінь і т. д. Подібне ставлення в сім'ї може бути і до автомобіля. Подібний культурний феномен відображений, наприклад, в пісні «Моя машина» Океану Ельзи, де авто виступає в ролі коханої і в тексті усіяким чином уособлюється.

Старше покоління за замовчуванням завжди передає накопичений досвід молодшому. Це відбувається як безпосередньо у вигляді порад та підказок, розповідей про свої і чужі помилки, так і непрямим чином. Другий варіант найбільш ефективний, в даному випадку діти усвідомлено, а найчастіше несвідомо, переймають традиції, модель поведінки, мову і багато іншого. В процесі передачі традиції можлива ситуація, коли передається тільки форма без змісту, і тим не менше, протягом ще багатьох поколінь зі зміненням змістом і без навантаження символіки на деякі артефакти (біле плаття нареченої як символ чистоти і невинності) традиція буде існувати.

З плином історичного часу кількість переймати культурний шар від суспільства зростає, від сім'ї же падає пропорційно³. Така ситуація характерна скоріше не для суспільств, які динамічно розвиваються, а суспільствам з нестійкою системою цінностей. СРСР поєднувала в собі зростання виробництва, технологій і стабільний «осередок суспільства». Ту ж ситуацію ми можемо спостерігати в Китаї і Японії, де технологічно більш досконалий з кожним поколінням бізнес передається у спадок. В Америці ми бачимо ситуацію, де розвивається і змінюється все: і цінності і технології. Тотожність прийнятого-переданого можна відзначити на прикладі ранніх цивілізацій і держав: таких як Стародавній Рим і практично будь-якої Середньовічної держави. Варто відзначити, що за стійкістю деяких з них можуть ховатися постійні реформи, наприклад візьмемо реформи Лао Цзи і Лі Си в Китаї, які спрямовані на реформацію адміністративного апарату, структуру військ і т. д.

Діалектика старого і нового в кожному суспільстві і в кожному історичний момент врівноважується в різних точках. В той чи інший відрізок поперемінно перемагає диверсивність або цінність новацій. У найзагальніших рисах кожна епоха поперемінно змінює ці дві характеристики: грецька античність – цінність новацій, римська античність – диверсивність, перехід через християнство до нового формату суспільства – цінність новацій, Середньовіччя – диверсивність, Відродження – цінність новацій і т. д.

В процесі передачі інформації саме сприймаючий вирішує, що буде сприйнято, а що відпаде як рудиментарне, що актуально, а що більше не представляє цінності.

Культури накопичують кількісні зміни притаманних їм цінностей і змінюються якісно. Однією з функцій сім'ї ще нещодавно була передача професійного досвіду. «У сучасному суспільстві країн, що розвиваються це все більше стає неможливо і через специфічну організацію трудового процесу старшого покоління в часі, при якому, якщо вони працюють, то вже не мають можливості передавати достатню кількість професійних навичок, і через технології, що стрімко розвиваються і процеси з переробки ресурсів в готові продукти, для забезпечення яких

¹ Янкова, З.А. (1979). *Городская семья*. Москва: Наука.

² Янкова, З.А. (1979). *Городская семья*. Москва: Наука.

³ Мелекесов, Г.А. (2001). *Теория ценностей методологическая основа аксиологизации образования в современном мире*. Самара – Оренбург: Изд-во СамГПУ.

в професійному світі в геометричній прогресії зростає кількість необхідних професій. Внаслідок цього відбувається фрагментація суспільства і розпад єдиної структури цінностей».

Більш того, існують деякі галузі, в яких наступне покоління орієнтуватиметься краще (наприклад, комп'ютерні технології) і передача знань і досвіду як раз буде відбуватися від молодшого покоління до старшого. Це так званий вертикальний і горизонтальний спосіб передачі досвіду. Така ситуація, коли дитина може чомусь навчити дорослого, призводить до зниження його авторитету. Також однією з причин такого зниження може бути відкриття суті радянського ладу і нівелювання цінності цього минулого разом з цінністю його представників. У світлі розвитку сучасних технологій відкривається новий формат запозичень знань «від рівного до рівного» серед однакових за віком, внутрішньопоколінних запозичень.

У ситуації задіяний ще й конфлікт поколінь, який ускладнює передачу культурних досягнень. Відбувається це з безлічі причин, які ми не можемо тут докладно розглянути, відзначимо лише те, що в різному віці для індивідів більш і менш важливі різні цінності і з віком ця ситуація змінюється. Точно також і сім'я для підлітка не має часто практично ніякого значення, але з плином часу ситуація змінюється¹.

Сучасна структура суспільства, що існує в Європі, в країнах колишнього СНД, в Америці, на далекому сході і деяких інших організовує робочий день таким чином, що часу на виховання дітей залишається зовсім небагато, ситуація погіршується тим, що середній рівень заробітної плати часто змушує працювати і жінку. Таким чином, дитина отримує культурні зразки поза домом: дитячий сад, школа, університет, в організаціях, в яких складається – спортивні секції та інші. Так процеси виховання, освіти і акультурації переходять з ведення сім'ї і покладаються на інші соціальні інститути, нівелюючи роль сім'ї в цьому процесі.

Релігійна освіта (якщо вона отримується дитиною) ще залишається під контролем сім'ї, але також зазнає негативних змін. Роль хрещених вкрай важлива для духовного виховання індивіда найчастіше зводиться до періодичного дарування подарунків або простого спілкування на абстрактні теми, минаючи релігійні.

У багатьох сім'ях ще присутні сімейні традиції, наприклад, похід в гості до бабусі і дідуся, щовечірній сімейна вечеря або будь-які інші дії, які родина робить разом і регулярно. Хоча і вони відходять на другий план. Подібні традиції часто є хорошим інструментом для передачі досвіду і цінностей, ідей та інформації, також вони найефективніше згладжують конфлікти і сприяють пом'якшенню і прийняттю точки зору старшого покоління.

У сучасному світі усі держави активно включаються в процес формування культурних орієнтирів в галузі сімейних відносин. Держава певною мірою має в підпорядкуванні як державні так і приватні ЗМІ, що полегшує пропаганду. За допомогою інформаційного впливу відбувається спроба впровадити не тільки цінність сім'ї як такої, а й певний зразок поведінки спрямований на створення міцної сім'ї без сімейного насильства. Присутні сюжети, пропагують вірність, спільний відпочинок і роботу, сімейні свята і традиції. Присутня і інформаційно-ціннісна лояльність до неповних сімей, позашлюбних дітей.

Деякі держави виділяють деякі суми грошей на підтримку пар, які зважилися на народження дитини. У Швейцарії, наприклад, кожному новонародженому видається коробка з певною кількістю одягу, пелюшок, сухого харчування і памперсів. Така коробка сконструйована так, що може бути для дитиною ліжком, а якщо її перевернути, то і пеленатором. Мати може відмовитися від коробки, тоді натомість вона отримає суму близько 200 євро².

Кожний український ЗМІ має зобов'язання випускати кілька соціально спрямованих матеріалів, проте питома вага подібного матеріалу низька, а тема сім'ї та освіти, сім'ї та медицини та інші займає в ньому в процентному співвідношенні близько 4% (дані по українським каналам). Хоча сюжетам про прийомних дітей (і не тільки дітей, що важливо) приділяється достатня увага.

Подаваний матеріал висвітлюється формально і не поповнюється актуальними і новими темами, створюються швидше за формальними причинами і в результаті не містять мотиваційного компонента. За результатами дослідження один з найнижчих коефіцієнтів запам'ятовування був виявлений у соціальних програм сімейної тематики.

¹ Харчев, А.Г., Голод, С.И. (1969). Молодежь и брак. *Человек и общество: социальные проблемы молодежи ученые записки Ленинградского университета, вып. VI*, 131.

² Янкова, З.А. (1979). *Городская семья*. Москва: Наука.

Якщо звернути увагу на те, що точка зору саме зарубіжних, а зокрема американських і європейських лідерів сприймається як більш авторитетна, то гострота питання відчувається сильніше. Необхідно також враховувати на трансформацію цінності сім'ї в західній культурі, на яку вплинули секуляризація і поширення протестантизму. Погляди європейських сусідів вельми коректно відбулися з їх історії і є конгруентними для їх ментальності. Запозичення ж їх культурних орієнтацій в таких базисних моментах є абсолютно чужорідним.

Також варто відзначити, що недостатньо уваги приділено електронним ЗМІ, інструментарій переконання не має потрібної тонкості і не створюється спеціальними людьми, які мають практику в даній галузі; до того ж подібні матеріали ніколи не займають платинові позиції ефірів і журнальних сторінок¹. Більш того, волею-неволею деяка недбалість журналістів привела до появи негативних стереотипів, наприклад, по відношенню до багатодітних сімей. Героями репортажів про проблеми з житловими умовами з найбільшою ймовірністю стають члени багатодітних сімей. Таким чином, формується стереотип, що всі члени багатодітних сімей відчувають матеріальну потребу. Більш того, дане твердження не формується, а в дійсності існує в історичній пам'яті людей: низькокультурність, бідні народи часто мають в своїй основі багатодітні сім'ї.

Підводячи підсумок, можемо констатувати, що засоби масової інформації впливають на формування цінності сім'ї в сучасності. Вони можуть вплинути на ціннісні орієнтири суспільства, створюючи як негативний імідж сім'ї так і формувати позитивний імідж сімейності, впровадити його як еталон поведінки в масову свідомість.

Таким чином, розглянувши сучасні трансформації сім'ї в культурі, можна зробити висновок, що зміна цінностей відображена в сучасному розумінні сім'ї та її складу. Виступаючи медіатором культури, сім'я транслює нові цінності і закріплює їх у суспільстві, в тому числі і за допомогою мистецтва. Тиражування безліччю сімей культури призводить до утворення приблизно єдиного культурно-ціннісного орієнтиру в усьому суспільстві. Сім'я забезпечує стабільність внутрішнього ладу суспільства і детермінує його як результат єдиних угод з різних питань максимально забезпечуючи його однорідність.

Тенденція індивідуалізації, що загострилася в сучасній культурі збільшує прірву між особистістю і суспільством. Нова людина заперечує, що є політичною і соціальною твариною, захищаючись від соціального, політичного та інших інститутів. Вона скептично дивиться на свою причетність до них, і здавалося б, робить свій вибір самостійно і усвідомлено, хоч і з заданих варіантів. Абстрагуючись, вона бачить ситуацію як би зі сторони, реалізуючи свою свободу і можливість відповідальності, але і цього її навчило нове суспільство.

На цінність сімейності, в свою чергу, впливає суспільство, політика, ЗМІ, релігія і безліч інших чинників. Зміна кількості сімей і змісту якості «сімейності», нівелювання цінності сім'ї впливає на культуру в цілому, змінюючи ціннісні та моральні орієнтири.

Отже, сім'я – культурна цінність: жаданим зразком поведінки і соціальною необхідністю в деяких випадках, виступаючи при цьому, носієм певних цінностей.

References:

1. Bim-Bad, B.M., Gavrov, S.N. (2010). *Modernizacija instituta sem'i: makrosociologicheskij, jekonomicheskij i antropologo-pedagogicheskij analiz* [Modernization of the institution of family: macrosociological, economic, anthropological and pedagogical analysis]. Moscow: Intellektual'naja kniga, Novyj hronograf. [in Russian].
2. Devjatko, I.F. (2001). Modernizacija, globalizacija i institucionalnyj izomorfizm: k sociologicheskij teorii global'nogo obshhestva [Modernization, globalization and institutional isomorphism: to the sociological theory of a global society]. *Globalizacija i postsovetskoe obshhestvo (Aspekty-2001)*, vyp. 2 [Globalization and the post-Soviet society, iss.2]. Moscow: In-t sociologii RAN – Izd-vo Stovi, 8-38. [in Russian].
3. Melekesov, G.A. (2001). *Teorija cennostej metodologicheskaja osnova aksiologizacii obrazovanija v sovremenom mire* [The theory of values is the methodological basis of the axiology of education in the modern world]. Samara – Orenburg: Izd-vo SamGPU. [in Russian].
4. Neprimerova, G.A. (1979). *Mezhnacional'nye braki kak obekt kompleksnogo sociologicheskogo issledovanija* [Interethnic marriages as an object of complex sociological research]. Moscow. [in Russian].
5. Ozieva, L.S. (2008). Sem'ja v sisteme kul'turnyh tradicij [Family in the system of cultural traditions.]. *Novye tehnologii* [New technologies], no. 5. <<http://cyberleninka.ru>> [in Russian].

¹ Харчев, А.Г., Голод, С.И. (1969). Молодежь и брак. *Человек и общество: социальные проблемы молодежи ученые записки Ленинградского университета, вып. VI*, 171.

6. Rimashevskaja, N.M. (1997). *Rol' sem'i v uslovijah social'noj transformacij. Sem'ja, gender, kul'tura: materialy mezhdunarodnyh konferencij 1994-1995 gg.* [The role of family in conditions of social transformations. Family, gender, culture: materials of international conferences of 1994-1995] Moscow. [in Russian].
7. Fedulova, A.B. (2003). *Sem'ja i semejnye cennosti: filosofsko-aksiologičeskij aspekt: avtoref. diss. kand. filos. nauk* [Family and family values: philosophical and axiological aspect: thesis for PhD degree]. Arkhangelsk. [in Russian].
8. Fromm, Je. (1989). *Begstvo ot svobody* [Escape from freedom.]. Moscow: Progress. [in Russian].
9. Harchev, A.G., Golod, S.I. (1969). Molodezh' i brak [Youth and marriage.]. *Chelovek i obshhestvo: social'nye problemy molodezhi uchenye zapiski Leningradskogo universiteta, vyp. VI* [Man and society: social problems of youth. Scientific notes of Leningrad University], 125-142. [in Russian].
10. Harchev, A.G., Mackovskij, M.S. (1978). *Sovremennaja sem'ja i ejo problemy* [Modern family and its problems]. Moscow. [in Russian].
11. Chernjaeva, N. (2010). Ideologija semejnyh cennostej: povtorjaem projdennoe? [Ideology of family values: are we repeating what has already been done?] *60 Parallel, no. 2 (37)*. [in Russian].
12. Sogomonov, A.Ju. (obshh. red., sost. i predisl.) (1992). *Chelovek. Civilizacija. Obshhestvo* [Human. Civilization. Society.]. Moscow: Politizdat. [in Russian].
13. Jankova, Z.A. (1979). *Gorodskaja sem'ja* [City family]. Moscow: Nauka. [in Russian].